

18 . Alba Iulia | Punct: Str. Mihai Viteazu, nr. 21 (Palatul Episcopiei romano-catolice) | Anul: 2004

Anul: 2004

Cod RAN: 1026.08

Perioade: Antichitate, Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Epoca romană timpurie, Epoca medievală timpurie, Evul Mediu, Perioada modernă

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Angel Istrate, Daniela Veronica Marcu-Istrate

Instituții: SC Damasus SRL Brașov, SC Damasus SRL Brașov

Rezumat

În spatele palatului Arhiepiscopiei romano-catolice din Alba Iulia a fost efectuată o săpătură pentru canalizarea apelor pluviale.

Inițial au fost realizate 3 secțiuni, însă ulterior săpătura a fost extinsă în lungul zidurilor palatului. Observațiile arheologice efectuate în această zonă pot fi apreciate ca destul de sumare, din cauză că săpăturile foarte înguste nu au permis atingerea unor adâncimi corespunzătoare pentru cercetarea fundațiilor și obținerea unor profile stratigrafice coerente.

Clădirea A

Fundația zidului estic este realizată din bolovani de piatră și fragmente de cărămidă așezate regulat, cu o cantitate mică de liant între ele; este adosată fundației corpului B. Paramentul celor două corpuri este foarte asemănător, dar nu identic, la corpul A procentul cărămizilor fiind mult mai mare.

Clădirea B a fost construită în două etape. Informațiile arheologice nu ne permit să precizăm cu certitudine care a fost raportul cronologic dintre cele două, dar foarte probabil clădirea B a fost prima, fiind prevăzută la extremitatea de E cu un bastion, care îmbrăca probabil întreg colțul. Peretele sudic al clădirii a fost așezat pe o ruină, foarte posibil fundația laturii de V a castrului roman. Zidul roman are o fundație realizată din bolovani de piatră de dimensiuni mici, fără mortar. Fundația clădirii B este realizată din bolovani de piatră și cărămizi, elevația fiind construită predominant din piatră.

Clădirea B a fost prevăzută, la extremitatea de E, cu un turn rectangular. În interior s-a săpat într-o umplutură compactă din cenușă care conține în principal materiale databile în sec. al XVI-lea, dar și câteva fragmente databile în sec. al XVII-lea.

Prima tencuială aplicată pe zid aparține fără îndoială etapei austriece.

Unul dintre corpurile clădirii exista la începutul sec. al XVIII-lea.

În etapa austriacă se realizează sistematizarea generală a pământului în vederea creării diferențelor de nivel necesare amenajării și funcționării fortificației Vauban și prin crearea unui sistem de canalizări care, în cea mai mare parte, se află și astăzi în funcțiune.

Corpul C este ultima construcție realizată în zona investigată, ulterioară corpului B. Elevația este realizată din cărămidă și bolovani mai mari de piatră.

Suprafața cercetată se află pe berma și în șanțul castrului roman, refolosit apoi de primele etape ale cetății medievale. Limita inferioară a șanțului o presupunem în jurul cotei de -6 m, iar partea superioară a bermei corespundea cel mai probabil cu limita fundației romane, la -3,4 m.

Inventarul arheologic descoperit este reprezentat de ceramică care aparține secolelor XVIII-XIX, când în zona investigată s-au realizat lucrări de sistematizare verticală care au dislocat cantități însemnate de pământ. Alte materiale, printre care și fragmente de cahle, aparțin secolului XVI; se evidențiază câteva obiecte create în atelierele habane de la Vințu de Jos: un obiect decorativ în formă de blazon reprezentând însemnele principelui Gabriel Bethlen, realizat din ceramică smălțuită policrom și aurită. Piesele foloseau cel mai probabil pentru decorul parietal, dar nu este exclus să provină și din coronamentul unei sobe monumentale. Ceramica habană este reprezentată și prin fragmente din câteva vase de lux lucrate din pastă fină albă,

compactă și bine arsă, acoperite cu smălțuri policrome și decorate prin pictare.

Raport

În perioada 2 iunie–1 iulie 2004, în spatele palatului Arhiepiscopiei romano-catolice din Alba Iulia, la corpul bucătăriilor, a fost efectuată o săpătură pentru canalizarea apelor pluviale și pentru realizarea unui dren.

Inițial au fost realizate 3 secțiuni:

- S38 cu dimensiunile 3,8x3 m, pentru identificarea canalizării principale, cu scopul ca aceasta să fie reutilizată pentru nevoile actuale ale palatului. Secțiunea a fost trasată cu latura de N la distanță de 3 m de corpul A al palatului.

- S39 cu dimensiunile 2x2 m, în unghiul format de clădirile A și B.

- S40 cu dimensiunile 2x2 m, în unghiul format de clădirile B și C.

Ulterior săpătura a fost extinsă în lungul zidurilor palatului, după cum urmează:

- S39y în lungul clădirii A, cu lungimea de 7,5 m și lățimea de 1 m.

- S39x în lungul clădirii B, între S39 și S40, cu lungimea de 9 m și lățimea de 1 m.

- S40x în lungul clădirii C, între S40 și parapetul rampei bastionului, cu lungimea de 1,8 m și lățimea de 1 m.

- S43 cu dimensiunile 3x1,5 m a prelungit S39x spre S, pentru cercetarea turnului.

Se înțelege că dimensiunile și amplasarea sondajelor au fost cele stabilite de beneficiar, în funcție de lucrările, pe care acesta intenționează să le realizeze în suprafețele respective. Scopul acestor săpături a fost descărcarea terenului de sarcină pentru efectuarea lucrărilor amintite. Observațiile arheologice efectuate în această zonă pot fi apreciate ca destul de sumare, din cauză că săpăturile foarte înguste nu au permis atingerea unor adâncimi corespunzătoare pentru cercetarea fundațiilor și obținerea unor profile stratigrafice coerente.

Clădirea A

Zidul estic al clădirii A a fost dezvelit pe toată lungimea prin secțiunea S39y.

Fundația este realizată din bolovani de piatră și fragmente de cărămidă așezate în operă destul de regulat, cu o cantitate mică de liant între ele. Față de elevație, fundația este puternic decroșată, cu 0,4 m la intersecția cu clădirea B, respectiv 0,6 m la colț. Pe latura de S acest decroș devine încă mai pronunțat, ajungând la o lățime de 0,75 m. Limita superioară a fundației coboară în pantă destul de accentuată dinspre N (-1 m la intersecția cu clădirea B) spre S (-1,22 m la colț). La o distanță de 4,7 m de colț se naște un al doilea decroș, la -0,86 m, urcând ușor spre S până la -0,8 m. Acest decroș, cu o lățime maximă de 0,1 m, respectiv 0,15 m la colț și pe latura sudică, a avut probabil scopul de a corecta linia elevației, ușor deviată pe decroșul principal.

Elevația este construită din bolovani de piatră și numeroase cărămizi (întregi și fragmentare), așezate în operă cu deosebită grijă pentru obținerea unui parament regulat. Colțul este realizat din blocuri de piatră fățuite. Pe zidărie s-a păstrat urma unei deschideri, cu latura de V la 2,44 m distanță de colțul clădirii și o lățime de 1,55 m. În forma descoperită, deschiderea este obturată cu o zidărie mixtă, în care predomină cărămida și în care regăsim și două fragmente dintr-un ancadrament din piatră.

În limitele accesibile în săpătură, până la -1,67 m, fundația corpului A este în mod evident adosată fundației corpului B. Elevația celor două clădiri pare însă țesută, sau dacă este adosată, atunci operațiunea a fost făcută cu mare măiestrie. Paramentul celor două corpuri este foarte asemănător, dar nu identic, la corpul A procentul cărămidizilor fiind mult mai mare. Observăm de asemenea că la corpul A lipsește tencuiala pierdută, pe care o regăsim la corpul B.

Clădirea B

Clădirea B a fost construită în două etape, numite B1 și B2, limita dintre ele situându-se la 3,5-3,6 m distanță de clădirea C. Informațiile arheologice, limitate de săpătura îngustă, nu ne permit să precizăm cu certitudine care a fost raportul cronologic dintre cele două, dar foarte probabil clădirea B1 a fost prima.

Clădirea B1 a avut o lungime de 9,5 m, fiind prevăzută la extremitatea de E cu un bastion, care îmbrăca probabil întreg colțul. Din planimetria acestuia a fost identificat în săpătură doar un turn dreptunghiular dispus perpendicular pe colț. Peretele sudic al clădirii a fost așezat pe o ruină, foarte posibil fundația laturii de vest a castrului roman.

Zidul roman are o fundație realizată din bolovani de piatră de dimensiuni mici, fără mortar, cu partea inferioară la -3,9 m, așezată într-un strat de pământ negru. Partea superioară a acestei zidării se află la -3,38 m, nivel la care începe o zidărie (elevație?) din blocuri de piatră fățuite, ieșită în consolă cu 0,12 m. Înălțimea asizei inferioare este de 0,42-0,46 m, iar din cea de-a doua asiză se păstrează doar două blocuri, cu partea superioară la -2,62 m. Limita superioară maximă a zidului refolosit se află la -1,94 m, dar nu este clar dacă între -2,62 și -1,94 m avem de-a face cu același zid, sau eventual cu o etapă intermediară. Indiferent care va fi fost situația, în momentul construirii clădirii B1 zidul vechi era ruinat la cote variabile, între -1,94 și -3 m, iar zidăria medievală s-a mulat pe acest contur.

Fundația clădirii B1 este realizată din bolovani de piatră și cărămizi cu dimensiunile 0,28x1,35/0,14x0,45/0,05 m. Elevația este construită predominant din piatră, dar destul de multe fragmente de cărămizi au fost utilizate pentru egalizarea paramentului și obținerea unei suprafețe plane, acoperită ulterior cu o tencuială pierdută. În interiorul turnului această tencuială coboară până aproape de limita zidului vechi refolosit, la același nivel cu tencuiala care acoperă și cei trei pereți ai turnului. După cum indică decroșul fundației, nivelul de călcare din perioada construirii corpului B1 trebuie să se fi aflat la -0,9-1 m, respectiv cu 1,8 m (medie) mai jos decât nivelul actual. Aceasta înseamnă că inițial clădirea a fost concepută cu un parter înalt, astfel încât ferestrele se aflau la un nivel mult mai puțin accesibil decât în prezent.

Turnul. Clădirea B1 a fost prevăzută, la extremitatea de E, cu un turn rectangular, cu dimensiunile interioare 1,75x2,1 m, și ziduri groase de 1,1-1,2 m. Turnul este construit concomitent cu corpul B1, dar pe segmente destul de lungi zidurile lor nu sunt țesute. Nivelul inferior a fost acoperit cu o boltă semicilindrică, care se sprijinea în grosimea pereților: 0,4 m pe latura scurtă sudică, respectiv 0,2 m pe lateralele E-V. Un fragment de boltă se păstrează în colțul de SE. Bolta nu era însă încastrată în zidăria palatului, unde îi corespunde un simplu arc de descărcare.

În interior, între -1,1 și -4,06 m, s-a săpat într-o umplutură compactă din cenușă care conține în principal materiale databile în sec. al XVI-lea, dar și câteva fragmente databile în sec. al XVII-lea. Sub acest nivel apare un moloz galben cu fragmente de piatră, foarte curat, și apoi ne-am oprit într-un pământ gri amestecat cu pietre și mortar, afânat. Nici un material nu a fost recuperat din aceste straturi.

Zidurile sunt demolate la cote inegale, între -0,4 m și -0,7 m, în general pe linia rezultată din desfacerea bolții din cărămidă. La nivelul la care se păstrează astăzi, el a fost demolat de constructorii cetății Vauban, sau eventual a fost preluat de aceștia în starea respectivă.

Corpul B2

Limita dintre clădirile B1 și B2 nu este suficient de clară, fiind distrusă, în segmentul investigat de noi, de o canalizare ulterioară. Aceasta se află probabil la limita laturii estice a turnului, dar o localizare milimetrică va fi cu siguranță oferită de o eventuală cercetare a paramentului. Din peretele de S al acestei clădiri a fost cercetat un segment lung de 3,5 m, până la limita corpului C adosat.

Până la -1,8 m, adâncimea maximă a săpăturii, nu a fost atinsă talpa fundației. Fără să existe un decroș propriu-zis, în structura peretelui se diferențiază cu claritate două segmente:

- segmentul A, în partea inferioară, este construit în principal din fragmente de blocuri de piatră refolosite, cu pietre mai mici și rare fragmente de cărămidă pentru egalizare. Partea superioară a acestui segment este marcată printr-un nivel cu pietre mai mici și cărămizi, la -0,26-0,34 m.

- segmentul B, peste cota menționată, este construit în principal din bolovani de piatră de dimensiuni variabile, cu rare fragmente de cărămidă folosite pentru egalizare. Prima tencuială aplicată pe acest zid are

limita la +0,5 m, aparținând fără îndoială etapei austriece.

Dat fiind că se află pe aceeași direcție cu peretele clădirii B1, putem să admitem că și în cazul de față este suprapusă ruina romană, aflată la o adâncime oarecare, poate apropiată de cea descrisă în interiorul turnului. Segmentul A este construit, evident, din blocuri de piatră refolosite, dar este puțin probabil ca el să reprezinte ruina romană. În ce măsură ar putea fi însă o etapă intermediară, de refacere medievală a laturii de V a castrului, este greu de spus în limitele acestei săpături. Așa cum am arătat și în cazul peretelui clădirii B1, această ipoteză rămâne a fi verificată pe viitor.

Când a fost construit corpul B2, aceasta rămâne iarăși o întrebare deschisă. Cercetarea de parament va stabili cu ușurință raportul dintre clădirile B1 și B2, prin simpla îndepărtare a tencuielii de pe elevația actuală a palatului în acest sector. Ceea ce putem afirma cu certitudine în această etapă este că acest corp de clădire exista la începutul sec. al XVIII-lea.

Etapa austriacă:

În săpăturile efectuate în apropierea palatului etapa austriacă se individualizează prin sistematizarea generală a pământului în vederea creării diferențelor de nivel necesare amenajării și funcționării fortificației Vauban și prin crearea unui sistem de canalizări care, în cea mai mare parte, se află și astăzi în funcțiune. Canalizarea principală se dezvoltă pe direcția E-V, se află la 4,8 m distanță de latura sudică a corpului A al palatului, și avea o lățime estimată la 1,3-1,4 m. Pereții erau construiți foarte probabil din piatră și cărămidă, iar partea superioară, boltită, din cărămidă. Perpendicular pe canalul principal a fost identificat un alt canal, de dimensiuni mai mici, prin care erau canalizate reziduurile de la corpul A al palatului. Canalizarea N-S. La limita dintre corpurile B1 și B2 a fost construită o canalizare din cărămidă în care se deversau reziduurile de la etaj, prin intermediul unui canal înzidit, larg de 0,82x0,53 m. Parapetul rampei bastionului. Amenajarea bastionului este, cel puțin parțial, ulterioară construirii canalizării, pe care o suprapune. Rampa bastionului este susținută spre N de un parapet zidit din piatră și cărămidă, care devine mai gros pe măsură ce se adâncește. Până la -0,8 m, limita săpăturii în acest sector, nu a fost atinsă talpa fundației. Corpul C este ultima construcție realizată în zona investigată, ulterioară parapetului rampei bastionului și, evident, ulterioară corpului B. Fundația este realizată din bolovani de piatră și rare fragmente de cărămidă, cu talpa la -0,24 m și un decroș vizibil la +0,33 m, ceea ce indică o înălțime a fundației de -0,57 m. Elevația este realizată în principal din cărămidă și bolovani mai mari de piatră, între care destul de multe fragmente de blocuri refolosite. Limita superioară a fundației corespunde și cu limita primei tencuieli pe acest parament.

Stratigrafia:

Suprafața cercetată se află pe berma și în șanțul castrului roman, refolosit apoi de primele etape ale cetății medievale. Limita inferioară a șanțului o presupunem în jurul cotei de -6 m, iar partea superioară a bermei corespundea cel mai probabil cu limita fundației romane, la -3,4 m, dar săpătura noastră s-a adâncit în medie până la -1,66 m: această diferență delimitează singură orizontul cunoștințelor noastre despre suprafața în discuție.

Materiale:

Din săpăturile efectuate în exteriorul corpului bucătăriilor a rezultat o cantitate destul de mare de inventar arheologic, constând în principal din ceramică. Aprox. jumătate din acest inventar aparține sec. XVIII-XIX, când în zona investigată s-au realizat lucrări de sistematizare verticală care au dislocat cantități însemnate de pământ.

Cele mai vechi obiecte de inventar nu par să coboare mai jos de sec. al XVI-lea și au fost recuperate aproape exclusiv din straturile de cenușă aflate fie în interiorul turnului, fie în exteriorul acestuia, spre E, în suprafața presupusului bastion de colț. Au fost descoperite două vase întregi și fragmente din alte 20-30 de vase întregibile, reprezentând materialul obișnuit pentru această perioadă. Formele principale sunt: oale borcan fără toartă, oale cu o toartă, castroane, ceșcuțe. Așa cum am avut ocazia să constatăm și din săpăturile anterioare, ceramica acestei perioade este bine lucrată, cu pereți extrem de subțiri; proporția materialului smălțuit în interior în verde și, mai rar, în galben maroniu, nu depășește 15%.

Din aceeași perioadă au fost descoperite și numeroase fragmente de cahle oale – probabil o sobă

întreagă aruncată în cenușă la limita dintre corpurile B și C.

Cele mai spectaculoase fragmente aparțin unor obiecte create în atelierele habane de la Vințu de Jos. În primul rând trebuie să remarcăm un obiect decorativ în formă de blazon reprezentând însemnele principelui Gabriel Bethlen, realizat din ceramică smălțuită policrom și aurită; au fost descoperite fragmente din 3 sau 4 exemplare. Piesele foloseau cel mai probabil pentru decorul parietal, dar nu este exclus să provină și din coronamentul unei sobe monumentale. Ceramica habană este reprezentată și prin fragmente din câteva vase de lux lucrate din pastă fină albă (un fel de semifaiianță), compactă și bine arsă, acoperite cu smalțuri policrome și decorate prin pictare. Remarcăm dintre acestea un fragment de pocal.

Din cenușă, dar și din alte puncte ale săpăturii, provin câțiva baluștri sculptați în piatră, care au făcut parte din structura unei scări monumentale.

Informații suplimentare online

[Raportul 3043 din cronica.cimec.ro](http://cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
